

De devotie te Brugge tot Sint-Niniaan, bisschop van Whithorn in Schotland, 1366-1548

Sint-Niniaan (St. Ringen), bisschop van Whithorn (Candida Casa) in Schotland en belijder (1), wiens feest de Kerk op 16 september viert, is te Brugge op twee verschillende plaatsen vereerd geworden: door de Schotse kooplieden in de Karmelietenkerk en door de stedelijke korenmeeters en korendragers in de Sint-Gilliskerk.

Op 6 juli 1366 schonken de Brugse Karmelieten, in aanwezigheid van verscheidene getuigen (2), aan één

---

(1) U. Stickenus, *De S. Niniano, episcopo, Pictorum australium apostolo, Candidae Casae in Scotia. Commentarius historico-criticus* (Acta Sanctorum. Septembris. Tomus quintus. Parisiis & Romae, V. Palmé, 1866, blz. 318-328). W. M. Metcalfe, *Legends of S.S. Ninian and Machor*. London, 1905. A.B. Scott, *St. Ninian*. London, 1917. W.D. Simpson, *Saint Ninian and the origins of the Christian Church in Scotland*. Edinburgh, 1940. P. Grosjean, *Les Pictes apostats dans l'épître de S. Patrice* (Analecta Bollandiana, dl. LXXXVI, 1958, blz. 354-378). Het attribueert van Sint-Niniaan is een ketting, Cf. L. Reau, *Iconographie de l'art chrétien* (Paris, 1955-1959), dl. III, G.-O., blz. 993.

(2) Johannes Salomonis afkomstig uit Engeland en wonende te Brugge stond, op 27 januari 1366, overal bekend als een onverbetterlijke geldschieder tegen hoge interest. Cf. A. Fierens, *Suppliques d'Urbain V (1362-1370)* (Analecta Vaticano-Belgica, Documents relatifs aux anciens diocèses de Cambrai, Liège, Thérouanne et Tournai, publiés par l'Institut historique belge de Rome, vol. VII-Rome, 1914), blz. 613, nr. 1606: „— — — Johanni Gobestre, Johanni Salomonis et Antonio de Albericiis, tunc habitatoribus ville Brugensis, fenus improbum exercentibus, in magnis pecuniarum summis sub usuris illicitis et effrenatis — — — feneratoribus — — — usuras effrenatas et importabiles — — —”. Dat was voldoende voor het kerkelijk recht om hem als openbare woekeraar te bestempen en ipso facto als geëxcommuniceerde te aanzien. Cf. In X (Extravagantes), Lib. V, tit. 19 (de usuris), art. 3: „Manifesti usurarii ad communionem altaris et ecclesiasticam sepulturam et oblationem offerendam admitti non possunt” (Besluit van het concilie van Lateraan, Ao. 1179). Zie ook In VI (In sexto), Lib. V, tit. 5, cap. 2. Desniettegenstaande moet hij een kennis van de

hunner medebroeders en vijf gelovigen (3), die wensten een broederschap ter ere van Onze-Lieve-Vrouw en van Sint-Niniaan te vormen, een grond aan de zuidkant van de kloosterkerk, om er een kapel te bouwen. Daarbij verbonden zij zich te hunner intentie, op de gewone dagen, een mis te lezen en, op de feestdagen van deze heilige, er een te zingen. Ten slotte verplichtten zij zich tot het begraven van de gildebreeders (4).

Op 10 maart 1369 was men met de bouw van de Sint-Niniaanskapel in de Karmelietenkerk te Brugge begonnen en werd door de paus honderd dagen aflat verleend aan degenen die, in de eerstkomende tien jaar, een helpende hand zouden toesteken (5).

Willem Goupylt uit Schotland, die te Brugge groot-handel dreef (6) en te Koolkerke een belangrijk leen

---

Karmelieten uit de stad geweest zijn. Men ziet hem immers optreden als getuige in de stichtingsoorkonde van de Sint-Niniaanskapel, die op 6 juli van hetzelfde jaar door bewuste paters uitgevaardigd werd. Cf. J. Weale, *Obituaire du couvent des Carmes à Bruges* (Annales de la Société d'Emulation de Bruges, dl. L, 1900, blz. 153-288), blz. 229: „— — — coram Willelmo Paye, clerico de Brugis, Johanne Salomonis de Anglia et Jacobo Sconeberch aliisque pluribus testibus — — —”. Jacob Sconeberch verkocht te Brugge in 1362-1366 bier aan de Hanzeaten in zijn herberg met naambord Te Sconeberch. Cf. L. Gilliodts, *Inventaire des Archives de la Ville de Bruges. Inventaire des chartes* (Bruges, 1871-1885, 9 vol.), dl. II, blz. 56-57. Hij ook was een bekende van deze mendicanten. De oprichtingsakte van voornoemde bidplaats werd inderdaad insgelijks in zijn aanwezigheid verleden. Cf. supra, zelfde noot.

(3) Onder hen bevond zich Walter de Bothe, aan wiens echtgenote, Alice, in articulo mortis, de paus zijn zegen gaf op 19 maart 1369. Cf. A. Fierens & C. Tihon, *Lettres d'Urbain V (1362-1370)*. (Analecta Vaticano-Belgica, Documents relatifs aux anciens diocèses de Cambrai, Liège, Thérouanne et Tournai, publiés par l'Institut historique belge de Rome, vol. IX & XV. Rome, 1928-1932, 2 vol.), dl. II, nr. 2353, blz. 217-218.

(4) Weale, *Obituaire des Carmes à Bruges*, blz. 226-230. Zie ook ons bewijsstuk nr. I.

(5) Fierens & Tihon, *Lettres d'Urbain V*, dl. II, nr. 2350, blz. 215-216.

(6) Stadsarchief te Brugge, *Cartularium Ouden Wittenboek*, f° 159 v°: „Item upten zelven dach ende int vors. jaer [upten anderen dach van pietmaend anno (13)81] word borghe Lubrecht de Scuetelare jeghen Janne den Leeuwe, over Robert Speke ende

hield (7), stichtte op 30 juni 1383 in die kapel een solemnele jaardienst met orgel en zang, alsook een dagelijkse gelezen mis (8).

Van hun kant verbonden de paters zich, op 22 oktober 1416, tegenover de beredderaars der nalatenschap van jonkvrouw Johanna Karres, weduwe van de Schot Thomas Karres, dagelijks voor de zielerust van de afgestorven echtgenoten een mis in dezelfde bidplaats te celebreren (9).

Een authentiek afschrift van de stichtingsbrief dd. 6 juli 1366 werd op verzoek van een klerk uit het bisdom Aberdeen, in Schotland, de 3 juni 1443 afgeleverd (10).

Op 6 juni 1457 werd in de kapittelzaal van het Predikherenklooster te Brugge, in aanwezigheid van Thomas, bisschop van Whithorn, een overeenkomst gesloten tussen de pastoors en de Schotten uit de Vlaamse stad, aangaande de rechten en plichten van de kapelaan

---

Willem Ghoepie, coopliden van Ingheland, alse van den arreeste, twelke Jan de Leewe dede binder stede van Brughe, van goede toebehoorende de coopliden voors., omme cause wille van der scade die de vors. Jan de Leewe ghehadt hadde, omme te verantwoordene ende te ghemetene datter of sculdich zal sijn te ghevalne metten rechte”.

(7) Algemeen Rijksarchief te Brussel, *Rekenkamer, nr. 1073, Leenboek van de Burg van Brugge Ao. 1381, f° 6*: „Willem Gouppijl houd een leengoed van mijn heere vors. (van Vlaanderen) van 6 ymeten lands, lettelt min of meer, licghende in de prochye van Coolkerke, ende staet te dienste tenen offerpenninghe siaers, als men vermaend.

Willem van den Hecke, filius Hughes, houd een leengoed van mijn heere vors. van 7 ymeten, 2 linen ende 34 roeden lands, lettelt min of meer, licghende in de prochye van Coolkerke, ende was wilen ghespleten van den leene joncfrauwe Versilden Gabriels, daer nu Willem Gouppijl man of es, ende staet te dienste tenen offerpenninghe siaers, als men vermaend.

Willem Gouppijl houd een leengoed van mijn heere vors. van 9 ymeten ende 4 roeden lands, letter min of meer, licghende in de prochye van Coolkerke, ende was wilen ghespleten van joncfrauwe Versilden leene vors., ende staet te dienste te trauwen ende warden”.

(8) Bewijsstuk nr. II.

(9) Bewijsstuk nr. III.

(10) Bewijsstuk nr. IV.

van deze vreemdelingen alhier, inzake het innen van de pastorale rechten en het toedienen van de sacramenten (11).

De kapelaan van de Schotten te Brugge moest door de koning van Schotland te Edinburg aanvaard (12) en door de deken van de Christenheid te Brugge toegelaten worden. Op 6 juni 1457 trad Andreas Porroit, priester van het bisdom St. Andrews, in die hoedanigheid in dienst (13). De Sint-Niniaanskapel of kapel van de Schotten (capella Scotorum) in de Karmelietenkerk van de Vlaamse stad was toen met een schilderij (tafle) versierd, zoals blijkt uit een akte dd. 28 juni van dat jaar (14).

In 1467 en 1487 bepaalde het parlement van Schotland de inkomsten en uitgaven van de kapelaan van de Schotten te Brugge. Daarbij aansluitend gebood de Raad van Edinburg, dat de bevrachters in Schotse havens van schepen met bestemming naar het buitenland, moesten

(11) Bewijsstuk nr. V.

(12) W. Finlayson, *The Scottish Nation of Merchants in Bruges. A contribution to the history of medieval scottish foreign trade* (Handschriftelijke dissertatie tot verkrijging van het doctoraat in de geschiedenis. Universiteit te Glasgow, 1950), blz. 177 : „ Sanct Rynane's Ile soon became the official place of worship of the Scots in Bruges, and the chaplain thereof was appointed by the king. Grants were made for meeting his wages and expenses by the Parliaments of James II and III (1467 c. 4 and 1487 c. 15. *Acts of the Parliament of Scotland*, t. II, pp. 87 and 178), and the Council of Edinburgh gave orders (*Edinburgh Council Records*, I, pp. 5, 66-67) that merchants who „frauchtis a schip owtewart sall give a sek fraucht to Sanct Rynane's Ile in Brugis”, this to be complemented by a „tun fraucht to Sanct Geillis wark” on the homeward journey”.

(13) Bewijsstuk nr. V.

(14) Stadsarchief te Brugge, *Civiele Sententies, in folio, 1453-1460*, f° 175 : „De zake van Wouter Forster, Scotte, was uteghestelt toter compste van Jan de Rompele, aengaende de twee pond ende scellinghen die Wouter eesschende was de nacie van den Scotte, ter causen van eenre tafle staende in de capelle van der nacie van den Scotte, etc. Actum 28 in wedemaent anno (14)57”.

bijdragen tot het onderhoud te Brugge van de „Sant Rynane's Ile” (15).

Men weet dat, tijdens de langdurige troebelen in Vlaanderen onder Maximiliaan van Oostenrijk, de vreemde zakenlui — en natuurlijk ook de Schotse — Brugge verlieten (16). Op 1 maart 1488 was dienvolgens de Sint-Niniaanskapel alhier in volledig verval geraakt. De titelvoerende kapelaan ervan noemde toen Andrew Russell (17).

Met de vrede, kwamen in 1493 de Schotse kooplieden opnieuw te Brugge wonen. Hun terugkeer in de stad was echter van zeer korte duur. Reeds in 1498 immers braken de koning van Schotland en onze vorst de handelsbetrekkingen af en vaardigden kaperbrieven uit. Het gevolg daarvan was dat de Schotse handelaars weer van Brugge verhuisden (18) en zodoende nogmaals ophiel den er in het onderhoud van de Sint-Niniaanskapel bij de Karmelieten te voorzien (19). Het duurde precies veertig jaar, namelijk tot 1538, vooraleer enkele Schotse kooplieden zich nog eens voor enkele jaren (20) in de stad kwamen vestigen. Na onvermijdelijke moeilijkheden, werden ze er op 20 juli van dat jaar in het genot hersteld van hun nationale kapel.

Het was meester Alexander Frotringam (Fotringame) uit Schotland, kanunnik van Sint-Donaas te

(15) Finlayson, *The Scottish Nation in Bruges*, blz. 177, ut supra.

(16) J. Marechal, *Le départ de Bruges des marchands étrangers (XVe et XVIe siècle)*. Handelingen van de Société d'Emulation te Brugge, dl. LXXXVIII, 1951, blz. 26-74).

(17) H.J. Smit, *Bronnen tot de geschiedenis van den handel met Engeland, Schotland en Ierland, 1485-1558* ('s-Gravenhage, 1942. Rijks Geschiedkundige Publicatiën, Grote serie, dl. 86), nr. 25, blz. 12-13.

(18) Marechal, *Départ*, blz. 39, 42.

(19) Smit, *Bronnen van den handel met Engeland*, R.G.P., dl. 86, blz. 284-285, in noot, stuk van 17 november 1520.

(20) L. Gilliodts, *Cartulaire de l'ancien consulat d'Espagne à Bruges* (Bruges, 1901-1902, 2 vol.), blz. 518, wettelijke passering dd. 1 oktober 1583.

Brugge, die gedurende de veertigjarige afwezigheid van de Schotten uit de Vlaamse stad, er te zijnen huize de zilveren kostbaarheden bewaarde voortkomende van de Sint-Niniaanskapel bij de Karmelieten. Hij overleed te Brugge op 6 september 1536. Volgens zijn uiterste wilsbeschikking werden toen deze preciosa in de schatkamer geborgen van het kapittel waarvan hij deel had uitgemaakt. In 1541 schatte men ze op minstens 32 lb. groten.

Eerst voor het pinksterfeest van dat jaar was het de natie van Schotland te Brugge mogelijk tegen borgstelling opnieuw in het bezit te komen van haar in bewaring gegeven zilverwerk. Slechts op 7 maart 1548 (n.s.) kreeg zij de volle beschikking erover terug. Sindsdien vinden wij geen spoor meer van de Sint-Niniaanskapel bij de Karmelieten te Brugge (21).

Onder de Schotten worden te Brugge in de XVe eeuw, naast kooplieden, werklieden (laboratores) aangetroffen. Men noemde ze „courtenaers” (22). Terwijl de handelaars op de Schottenplaats (nu Sint-Maartensplaats) en in de omgeving ervan gehuisvest waren, vonden de arbeiders een onderkomen („lagen”) in en nabij de Sint-Gillisdorpstraat (23). De werklui stonden

---

(21) Bewijsstukken nrs. VI en VII. J. Gailliard, *Inscriptions funéraires et monumentales de la Flandre Occidentale, Eglise Saint-Donat* (Bruges, 1861), blz. 101.

(22) Over de identiteit tussen Schotse „courtenaers” en Schotse werklieden, zie E. Rembry, *De bekende pastors van Sint-Gillis te Brugge, 1311-1896, met aantekeningen over kerk en parochie* (Bruges, 1890-1896), blz. XX.

(23) Gilliodts, *Inventaire*, dl. V, blz. 303, Ao. 1426-1427 (in noot). Ch. Vershelde, *Etude sur les noms des rues et des maisons de la ville de Bruges* (Annales de la Société d'Emulation de Bruges, dl. XXVII, 1875, blz. 283-437), blz. 384-385. L. Gilliodts, *Les registres des „Zestendeelen” ou le cadastre de la ville de Bruges de l'année 1580* (Annales de la Société d'Emulation de Bruges, dl. XLIII, 1893), blz. 64, 71 (Schottendyc), 283, 288 (het beluik Schottinnepoorte) et passim. Rijksarchief te Brugge, *Découvertes*, nr. 256, Cijns- en renteboek van het Kartuizerklooster

Zegel (35 mm.) van Thomas, bisschop van Whithorn (Schotland), met in een nis, onder een baldakijn, Sint-Niniaan, belijder, patroon van het diocees.

Aan de voeten van de heilige, het onduidelijk wapenschild van de zegelaar. Randschrift: „SIGILLUM THOME EPISCOPI CANDIDECASE”. 6 juni 1457.

Onze-Lieve-Vrouwekerk te Brugge, *Archief van de Kerk, Charters, voorlopig nr. 1304.*

in dienst van de kooplui, voor wie zij de lakens ter plaatse verfdén. Om hun beroep te mogen uitoefenen, moesten zij het Brugse poorterrecht kopen (24).

De Schotse „courtenaers” beschikten te Brugge in de noordelijke kruisbeuk van de Sint-Gilliskerk, op 14 juni 1462, over het altaar van Sint-Andries (25), de beschermheilige van Schotland. De bijdragen voor het werk van Sint-Gillis (Sanct Geillis work) te Brugge, door de Schotse kooplieden die er een schip bevrachtten betaald, dienden tot het onderhoud van dit altaar (26). Hunnerzijds gebruikten de korenmeters en korendragers van de stad (27), op 4 mei 1474, het altaar toegewijd aan Sint-Niniaan, in de zuidelijke kruisbeuk van dezelfde parochiekerk. Bij het verbreken van de handelsbetrekkingen tussen Schotland en de Nederlanden in 1498, zullen naar het voorbeeld van de Schotse handelaars ook de Schotse arbeiders Brugge verlaten en het altaar van Sint-Andries afgestaan hebben. Zij kwamen hier nooit meer terug. Sinds 1530 lieten de stedelijke baallappers aan dat altaar hun diensten doen (28).

J. MARECHAL

---

bij Brugge, Ao. 1364, f° XLIIII : „Item in de Oosterste strate van den Ghistelhove. Robrecht Alvares : 14 s. 4 d. obolus. Beset up land ende offstede daer thuus up staet dat wilen was Matheeus Laris ende nu toebehoort Robrecht Alvaret, den Scotte, leghende in de Oosterste strate van den Ghistelhove, tusschen Matheeus Zoetmans huus, of een zide, ende Clays Bonins poorte wilen was, of ander zide — — —”.

E. Notebaert, *Essai sur l'agneau mystique des frères Van Eyck* (Schets, Orgaan van het Hoger Instituut Sint-Lucas te Gent, jg. VI, 1952-1953, blz. 58-68) beweert dat de Schottillepoort op een buitenluik van het Lam Gods door Van Eyck afgebeeld staat.

(24) Gilliodts, *Inventaire*, dl. V, blz. 301, Ao. 1427, laatste paragraaf; dl. VI, blz. 39-40, Ao. 1470 (n.s.).

(25) Rembry, *Pastors van Sint-Gillis*, blz. XX.

(26) Finlayson, *The Scottish Nation in Bruges*, blz. 177, ut supra.

(27) Rembry, *Pastors van Sint-Gillis*, blz. XVII-XIX. „De aerbeyders van de Coornemate” bezaten een huisje aan de voet van de Torenbrug. Cf. Gilliodts, *Zestendeelen*, blz. 295.

(28) Rembry, *Pastors van Sint-Gillis*, blz. XX.

BEWIJSSTUKKEN

I

6 juli 1366.

De Karmelieten te Brugge verlenen aan broeder Guillielmus de Buys, Johannes de Tours, Jacobus de Colonia, Walterus de Bothe, Johannes de Turrin en Adam Deeling, die een broederschap ter ere van Onze-Lieve-Vrouw en Sint-Niniaan verlangen in te stellen, een grond aan de zuidkant van hun kloosterkerk, om er een kapel te bouwen, missen op te dragen en de afgestorven leden te begraven.

A. Klooster van de Ongeschoeide Karmelieten te Brugge, *Archief van de Geschoeide Karmelieten aldaar*, Gelijkijdige kopie op perkament.

B. Ibidem, *Cartularium Liber Oblongus*, f° 58 v°-59 v°, met het opschrift: „Copie aliquarum litterarum capelle Scotorum”.
 Uitgegeven: Weale, *Obituaire des Carmes à Bruges*, blz. 226-230.

II

30 juni 1383.

De Karmelieten te Brugge beloven missen op te dragen voor Willem Goupylt, senior, in de kapel toegewijd aan Sint-Niniaan.

A. Klooster van de Ongeschoeide Karmelieten te Brugge, *Arhief van de Geschoeide Karmelieten aldaar*, *Cartularium Liber Oblongus*, f° 60, met het opschrift: „De capella Scotorum”.

B. Ibidem, f° 100, met het opschrift: „Wilhelmi Goupylt, Scoti, missae quotidianae” en de datum: 30 juni 1393.

Cond ende kenlic zij allen den ghenen die dese letteren zullen zien of horen lesen dat, ute dien dat Willem Goupylt, de houde, heift grote, neerste devocie te diene mijn heere sinte Niniaene, in de capelle staende binder cloostere van Onser Zoeter Vrouwen broeders van den Carmers in Brugghe, met eenre messe ziinghende in de voorseide capelle, met dyaken ende met subdyaken ende met hoorghelen, als wij hoorghelaers thuus hebben, elken vridach naest commende ende eeuwelic tallen daghen gheduerende. So eist dat wij, broeder Thomas de Voghel, prior, ende al tghemeene convente van den voorseide cloostere, aensiende de grote devocie van den voorseide Willemme, hebben beloeft ende al noch beloven, over ons ende over al onse naercommers, de voorseide messe te doen doene in de voorseide capelle, up ten voorseiden dach, in der ma-

nieren dat hier boven es verclaert, eeuwelike ende tallen daghen gheduerende, up den cost van den voorseide cloostere ende zonder cost van Willem Goupiilt voorseide ende van ziine naercommers. Voord zoo es begheerende Willem voors., ute puere devocien, eene eeuwelike lesende messe, alle daghe in de capelle voors., over vader ende over moeder ende allen ziinen vrienden. Ende dit beloven wij, prior, ende al tgemeene convend van den ordenen voors. wel ende ghetrauwelike dit te doen doene ende te doene ende dit mids eenre zekere somme van penninghen, die wij van den voors. Willemme ontfanghen hebben ende daerof dat wij ons wel ghepait ende vernoucht houden ende den voors. Willemme daerof quite scelden, dewelke vors. penninghen wij bekeert hebben int openbaer nutschap ende profijt van de voors. cloostere. Ende waert also dat hierof eenich ghebrec waere, twelke God verden moete, zo willen wij dat Willem Goupiilt ende ziine naercommers ons constringieren moghen ende gheven zeins vulle macht te nemene kilcten, misalen ende anderen juweelen den voors. cloostere toebehorende ende die te behoudene toter tijt ende der wiilen dat ghebrec ghebeterd wordt. Ende als hiertoe zoo doen wij ons of van allen vrieden, privilegien, costumen ende huushaegen, gheestelike ende werlike, die ons te baten zoude moghen commen ende den voors. Willemme ende ziinen naercommers te deeren, omme te doene tjeghen de tenuere van der voors. letteren. Behouden dies waert also dat up den voors. vridach grote feestelike daghen laghen, dat wij onbegrepen staen de voors. messe siinghenne te moghen doene up een anderen dach, binnen der weke, zonder eenich malengien. In kennessen der waerheden, zoo hebben wij, prior ende tgemeene convend, dit beseghelt met onsen seghelen huuthanghende. Dit was ghedaen int jaer Ons Heeren als men screef M CCC ende XXCIII, up den achtersten dach van wedemaendt.

III

22 october 1416.

De Karmelieten te Brugge beloven aan Johannes Moretonne en Johannes Davids, beredderaars der nalatenschap van jonkvrouw Johanna Karres, weduwe van Thomas Karres, afkomstig uit Schotland, dagelijks voor de zielerust van de afgestorven echtgenoten een mis te lezen in de kapel van Sint-Niniaan, tegen de som van 20 lb. groten.

Klooster van de Ongeschoeide Karmelieten te Brugge, *Archief van de Geschoeide Karmelieten aldaar, Cartularium Liber*

Oblongus, f° 60 v°-61, met het opschrift : „De capella Scotorum”.

Universis presentes litteras inspecturis, fratres Willelmus Wentel, prior, Eustacius Grandis, sacre theologie professor, Jacobus de Oosburch, Philippus Boyl, Johannes Palster, Judocus Vulpis, Johannes Vuermhout, Walterus de Huesden, lectores, Gerardus de Heynsbeke, supprior, Gabriel Albeke, Gwillelmus Fierin, fratres, totusque conventus ordinis fratrum beate Dei genitricis Marie de Monte Carmeli in villa Brugensi, Tornacensis dyocesis, salutem in Domino sempiternam. Piorum interesse dinoscitur animorum et maxime voto religionis astringentium, sacra loca et conventus inhabitantium, extremas voluntates et pia desideria chisticolarum ab hac luce migrantium, augmentum divini cultus et salutem animarum concernencia favorabiliter amplecti, precipue cum eorum domibus, locis seu conventibus per discedentes aliqua legata fuerint, totisque viribus ad id annelare et insudare ac se benivolos ac prontos exhibere operamque indefessam, si requisiti fuerint, possetenus impendere, ut ea ad debitum et salutatem deducantur a effectum. Cum itaque quondam nobilis domicella Johanna Karres, relicta Thome Karres, nata de Scotia, diem adhuc ageret in humanis, cupiens anime sue saluti providere ac pro terrenis celestia et temporalibus eterna nobili commercio consequi, suum condens et ordinans testamentum, ultimam voluntatem et ordinationem extremam de bonis sibi a Deo concessis. Inter cetera, per eam, via testamentaria ordinata et piis locis et pauperibus legata et donata, desideraverat et ordinaverat, ad laudem et honorem omnipotentis Dei ac gloriosissime virginis Marie, eius genitricis, ac sanctorum et sanctarum omnium, ad divini cultus augmentum, pro ipsius domicelle Johanne, mariti sui, Thome, atque parentum et benefactorum suorum animarum remedio et salute, in perpetuum, qualibet die, unam missam in ecclesia nostri conventus necnon et in capella sancti Niniani celebrari, pro quam celebranda et ut hoc nos et successores nostri perpetue maneremus obligati, summam viginti librarum grossorum, monete Flandrie, nunc currentis, nobis legaverat et dare voluerit atque mandaverit, prout hec et alia per eam ordinata, in litteris super hoc confectis, plenius continentur. Prefataque domicella Johanna, in huiusmodi voluntate et proposito perseverans, premissis ab ea minime revocatis, altissimo Domino debitum universe carnis exsolverit, post cuius decessum honorabiles viri dominus Johannes Moretonne et Johannes Davids, exseutores dicti testamenti, volentes tam pium tamque laudabile propositum, quantum in eis est, adimplere et ducere salubriter ad effectum, dictam summam viginti librarum

grossorum nobis offerentes, supplicarunt quatenus eandem summam, sub predicto onere, pro nobis et successoribus nostris, prior et fratribus dicti conventus futuris, ab eis recipere et nos et successores nostros, ad dictam missam, qualibet die, in perpetuum, in dicta ecclesia et capella celebrandam, obligare vellemus. Nos igitur, prior ac fratres omnes supradicti conventus, dicte supplicationi annuentes, pro utilitate dicti nostri conventus ac successorum nostrorum, dictam summam ab ipsis venerabilibus exsecutoribus recipientes et onus huiusmodi acceptantes, pro nobis et successoribus nostris promissimus ac per presentes promittimus, bona fide, sub voto nostre religionis, qualibet die unam missam, que erit missa decima in communi tabula assignata et scripta, per aliquem fratrem dicti nostri conventus, ad laudem Dei et gloriosissime virginis Marie, eius genitricis, et sanctorum ac sanctarum omnium, pro ipsius Johanne Karres, Thome, mariti eius, parentumque et benefactorum animabus devote facere celebrari, nos et successores nostros ac nostras et eorum consciencias ad hoc in perpetuum, sub voto dicte nostre religionis, onerantes et obligantes ac ipsos exsecutores et alios quoscumque, quorum interest vel interesse poterit, perpetue quitantes, exceptionibus cessantibus quibuscumque, quas quidem promissiones, obligaciones ac omnia et singula suprascripta, ad maioris roboris firmitatem, promittimus ad superiores nostros ratificari facere et approbari. In quorum omnium premissorum testimonium, tam prioris quam communitalis, conventus nostri sigilla presentibus duximus appendenda. Datum anno Domini millesimo quadringentesimo decimo sexto, die vicesima secunda mensis Octobris.

IV.

3 juni 1443.

Authentiek afschrift van een oorkonde dd. 6 juli 1366, afgeleverd op verzoek van meester Stephanus de Angusia, clericus van het bisdom Alberdeen in Schotland.

Klooster van de Ongeschoeide Karmelieten te Brugge, *Archief van de Geschoeide Karmelieten aldaar, Cartularium Liber Oblongus*, f° 58 v°-59 v°, met het opschrift: „Copie aliquarum litterarum capelle Scotorum”.

In nomine Domini, amen. Noverint universi et singuli, presentes pariter et futuri, eis que pateat evidenter et sit notum, quod anno eiusdem Domini millesimo quadringentesimo quadragesimo tercio, indictione sexta, die vero tercia mensis Junii, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri, domini Euge-

nii, divina Providencia pape quarti, anno decimo tercio, in mei notarii publici infrascripti necnon honestorum virorum dominorum Philippi Dullaert, capellani in ecclesia sancti Donaciani Brugensis, et Normanni de Busco, presbyterorum Tornacensis diocesis, testium ad hoc vocatorum specialiter et rogatorum presencia, personaliter constitutus honorabilis vir, magister Stephanus de Angusia, clericus Aberdonensis diocesis, magister in artibus, habens et tenens in suis manibus quasdam patentes litteras religiosorum virorum dominorum prioris et conventus fratrum heremitarum beate Marie de Monte Carmeli Brugensis, Tornacensis diocesis, eorum sigillis sanis et bene apparentibus, in cera viridi et caudis duplicis pergamenii, impendentibus sigillatas ac signo et manu quondam Johannis Rogeri, filii Balduini, Tornacensis diocesis, apostolica et imperiali auctoritatibus notarii publici, signatas et subscriptas, sanas et integras, non viciatas, non cancellatas, non abrasas, non abolitas nec in aliqua sui parte suscriptas, sed omni prorsus vicio et suspicione carentes, ut prima facie apparebat, eas michi tradidit fideliter exemplandas, requirens me, notarium antedictum, instanter quatenus dictas litteras de verbo ad verbum transscriberem et exemplarem ac in formam publicam redigerem. Ego vero, notarius antedictus, huiusmodi requisitioni tamquam juste annuens, huiusmodi litteras de verbo ad verbum hic transscribi feci, quarum tenor sequitur et est talis.

(Volgt de akte dd. 6 juli 1366, door ons ontleed onder n° II en door Weale, uitgegeven in *Obituaire des Carmes à Bruges*, op blz. 226-230).

Quibus quidem litteris, ut premittitur, exemplatis, ego, Antho-
nius, notarius antedictus, eas ac sigilla huiusmodi illis appensa
diligenter inspiciens, palpans atque tenens illasque et illa sanas
et integras ac sana patencia et integra, ut premittitur, compediens,
de exemplo sive transumpto huiusmodi ad dictas originales litte-
ras, cum testibus subscriptis, collacionem feci diligenter, per quam
ipsum exemplum sive transumptum, cum eisdem originalibus lit-
teris, in omnibus et per omnia concordare inveni, nil addito vel
remoto, quod facti substantiam mutet aut variet intellectum.
Quod omnibus et singulis quorum interest certifico, requisitus per
prefatum magistrum Stephanum de premissis conficere unum vel
plura publica instrumenta, ad memoriam futurorum. Actum,
exemplatum et collacionatum fuit hoc exemplum sive transump-
tum per me, notarium publicum, Brugis, Tornacensis diocesis, in
domo habitationis mee, sita juxta ecclesiam sancti Basili, sub
anno, indictione, mense, die et pontificatu prescriptis, presentibus

ibidem discretis viris Abel Fabri et Johanne Duerghuis, clericis dicte Tornacensis dyocesis, collacionem huiusmodi fieri iuventibus et videntibus, testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

V.

6 juni 1457.

Akte verleden te Brugge, in de kapittelzaal van het Predikherenklooster, voor de notarissen Johannes Petitte, van het bisdom Edinburg, en Laurentius Boudins, van het bisdom Doornik, in aanwezigheid van Thomas, bisschop van Whithorn (Candida Casa), Jacobus de Mandra en Petrus Zeghaert, priesters, alsook van Lucas de Via, clericus, van het bisdom Doornik, houdende :

A./ Overeenkomst tussen Johannes de Aur, Robertus Logy, Henricus Craufurd, Johannes Wysen, zoon van Walterus, Andreas Ruch en anderen, van de natie van Schotland te Brugge, enerzijds, en anderzijds Galterus de Mandra, proost van Onze-Lieve-Vrouw, Egidius de Beversluus, scholaster van Sint-Donaas en pastoor van Sint-Kruis, Nicolaus Langbaerd, pastoor van Sinte-Walburga, en Antonius de Zwavenarde, deken van de christenheid en pastoor van Sint-Jacobs, namens de pastoors van Brugge, aangaande de rechten en plichten van de kapelaan van de Schotse natie te Brugge, inzake het innen van de pastorale rechten en het toedienen van de sacramenten;

B./ Aanstelling door de deken van de christenheid voornoemd van Andreas Porroit, priester van het bisdom St. Andrews, tot kapelaan van de Schotten te Brugge.

Onze-Lieve-Vrouwkerk te Brugge, *Archief van de Kerk, Charters, voorlopig nr. 1304*, in zeer slechte staat. Oorspronkelijke oorkonde op perkament (h. 495, pl. 75, b. 385 mm.) met, door enkele spleet, op dubbele staart van perkament, in rood was, het rond zegel (38 mm.), voorstellend in een nis, onder een baldakijn, Sint-Ninianus, bisschop van Whithorn. Onderaan het onduidelijk wapenschild van Thomas, bisschop van Whithorn. Randschrift: „SIGILLUM THOME EPISCOPI CANDIDECASE”.

VI.

20 juli 1538.

Overeenkomst gesloten voor schepenen van Brugge tussen priester Jacob Trombel, als procuratiehouder van

Jan Mouffet, conservator van de privileges van de natie van Schotland in de Nederlanden, gevestigd te Vere, samen met enkele Schotten, enerzijds, en anderzijds de Brugse Karmelieten, waarbij deze paters voornoemde vreemdelingen, na 40 à 50 jaar, opnieuw in het genot stellen van de Sint-Niniaanskapel, in de kloosterkerk, en beloven er te hunner intentie te rechter tijd missen te celebreren, onder uitdrukkelijke voorwaarde van hen jaarlijks een schoon geschenk te krijgen.

Klooster van de Ongeschoeide Karmelieten te Brugge, *Archief van de Geschoeide Karmelieten aldaar, Charter B. 31*. Originële oorkonde op perkament (h. 310, b. 404 mm.), met de signatuur van stadspensionaris Depamele. Op de rug: „Acta cum Scotis. Accort met de natie van Scotlant, ter cause van een cappelle in onse kercke. Non valet amplius” (XVIIe eeuw).

Comparerende voor tghemeene college van scepenen der stede van Brugghe, ter camere, heer Jacob Trombel, presbytre, als procureur ende machtich over Jan Mouffet, conservateur van der natie van Scotlandt residerende haerwaerts overe, alst bleeck by zekere letteren van procuratien, gheëxpediert onder den zeghele van der stadt van der Vere in Zeelandt, in daten van den ellevensten dach van der maendt van meye anno 1500 achte ende dertich, metgaders zekere particuliere persoonen van der zelve natie, ter eender zyde, ende weerde ende wyse meester Jacob Bruunsteen, docteur in der godheyt, prior, ende broeder Cornelis Rauvleesch, procurator, van den cloostre van den Carmers ofte Onse Vrouwe broeders binnen deser stede, over hemlieden ende tghemeene convent van den zelve cloostre, ter andere, kenden ende leden an beeden zyden, dat also zekere questie ende proces apparant was tusschen hemlieden te rysene, also wel ter cause van der capelle van sint Niniaen, staende in de voorckercke van den voorn. cloostre, dewelcke dezelve van der natie mainteneeren hemlieden toebehoorende, ende dat also dezelve Carmers, tonghelyc ende met quader cause, derzelve van der natie tghelbruuck van die benomen hebben, slutende dezelve toe met mael-sloten van buuten, zodat daerinne niemandt en heift mueghen commen, als ooc ter cause van diverssche messen ende goddelicke diensten, dewelcke de voors. van der natie sustineren dat tzelve convent ghehouden es jaerlicx te doene ende tonghelycke ende met quader cause die achterghelaten hebben. De voors. Carmers ter contrarien maintenerende, dat die van der voors. natie gheen recht en hebben an dezelve cappelle ende dat die van den convente

onghehouden zyn dezelve messen ende diensten te doene ende dat ooc die binnen veertich ofte vichtich jaeren niet ghedaen noch by hemlieden ghecelebreert en hebben gheweist. Hendelinghe, by tusschenspreken van zekere ghedeputeerde van der wet die, achtervolghende de beslotene letteren van der K.M. addresserende an myne heeren van der wet, dezelve partijen by laste van den college ontboden ende ghehoort hebben, omme hemlieden up de voorn. differenten te verlyckene ende appoinctierene, dezelve partijen zyn gheacordeert int vriendelick, in zulcke maniere dat dezelve van den convente van den Carmers, zonder prejudicie nochtans van elcx recht, zullen weeren de slooten by hemlieden ghehanghen an de voorn. cappelle ende laeten dezelve van der natie tgebruuck daerof hebben, zo zy hadden voor tsluuten van dien, ende zullen dezelve Carmers ghetydelick daerinne messen doen celebreren, ghelyck zy doen in andere capellen staende binnen denzelven cloostre, ende in dezelve messen commemoratie houden voor die van der natie, levende ende doot, ende zullen dezelve comparanten van der voors. natie huerlieder uuterste debvoir doen, by den voorn. conservateur ende andere coopliden van derzelver natie, dat dezelve van der natie den voorn. convente jaerlicx eeneghe gracelicke schoonichede ofte gratuiteyt in aelmoesene gheven zullen, ghelyc andere natien doen die ghelycke capellen ende vryheyt ghehadt hebben ende noch doen binnen den voorn. cloostere ofte anderssins met hemlieden int vriendelick overcommen, ende dit al onthier ende alder helichmesse eerstcommende. Met expresse conditie ende bespreke, dat indien tzelve by hemlieden niet ghedaen en wordt, dat dezelve van den convente zullen dezelve capelle weder mueghen toesluuten ende elc zal bliven in zyn gheheel, omme zyn recht te mueghen vervolghen, daer ende also hy te raede werden zal, ghelyck zy zyn ende hadden mueghen doen ter date van desen, al zonder frauilde ofte malengien, versouckende an beeden zyden daerof acte thebbene, daeruppe hemlieden dese jeghenwoordeghe acte by den voorn. college gheconsenteert es gheweist. Actum den twintichsten dach van hoymaent int jaer duust vyfhondert achte en dertich.

VII.

1 juni 1541-7 februari 1548 (n.s.).

Uittreksels uit de kapittelakten van Sint-Donaas te Brugge, betreffende de zilveren kostbaarheden van de Sint-Niniaanskapel, die in de Karmelietenkerk aldaar gevestigd was.

Bisschoppelijk paleis te Brugge, *Archief van het kapittel van Sint-Donaas aldaar, Acta capituli, 1539-1552*, f° 16 v°, 205 v° en 206 v°.

Jocalia Scotorum. 1541. Mercurii prima Junii, domino cantore presidente. Conceditur Scotis posse levare jocalia capelle Sancti Niniani, pro hiis festis Penthecostalibus, non amplius, salva cautione 32 vel amplius lib. gr., alias non.

Natio Scotica repetit sua jocalia hic asservata. 1547. Actum in capitulo ordinario, die Lune penultima Januarii, domino cantore presidente.

Comparuerunt probi et discreti viri, dominus Johannes Milar, presbyter, Johannes Claiszuens, Thomas Ramse, Guillelmus Ruderfort, Johannes Harynck, Guillelmus Robertsuen et Laurentius de Zwarte, mercatores, uti dicebant, nationis Scotice, per organum magistri Symonis de Capella, in legibus licentiati, ibidem etiam comparentis, instanter requirentes certa jocalia argentea capelle sancti Niniani fundate in ecclesia fratrum Carmelitarum huius opidi dicata et pertinentia, sicuti asserebant, dudum in domo mortuaria quondam magistri Alexandri Frotringam, dum viveret eiusdem ecclesie sancti Donatiani canonici et pretacte nationis Scotice capellani, per executores testamenti eiusdem magistri Alexandri reperta et in thesauraria antedictae ecclesie sancti Donatiani, ad eorundem executorum instantiam, per modum custodie, prout etiam asserebant, reposita, ipsis ad usum dicte capelle restitui et deliberari. Quaquidem petitione et matura deliberatione desuper habita, domini de capitulo, quod iidem comparantes, imprimis et ante aliquam deliberationem huiusmodi jocalium petita faciundam, a pretacta natione Scotica litteras absolutorias et indempnitatis decani et capituli predictae ecclesie, ad causam petite deliberationis jocalium superius mentionatorum, juxta retroacta, in debita forma, eisdem dominis de capitulo expediri et consignari procurarent et, hoc facto, iidem domini de capitulo facerent, quod esset juris et equitatis respondendum, duxerunt et responderunt.

(get.) Anto. Monachi, notarius.

Acta Scotis tradenda. 1547. Actum in capitulo ordinario, die Martis septima Februarii, domino cantore presidente.

Lecta fuit acta super jocalibus argenteis per assertos mercatores nationis Scotice petitis et placuit dominis quod eisdem tradatur.